

Millest kirjutas Eesti Arst algaastail?

EESTI ARST

Nr. 2.

IX aastakäik.

1930.

Eesti kaitseväe arstide ja sanitaarpersonali tegevusest vabadussõjas.

Rahutegemise 10. aastapäeva puhul.

M. Jervan.

See oli 1918. a. novembrikuus, pärast Saksa okupatsioonivägede lahkumist, kui salkkond eesti arste Tallinnast tuli kokku endisesse „Eesti Arstide Kliiniku“, et Narva langemise puhul Viru väerinnal tekkinud olukorra kohta seisukohta võtta.

Rindelt nõuti arstiabi organiseerimist Narva alt taganejaile võitlejaile.

Koosolijail oli meeleolu väga deprimeeritud, üldises segaduses ei olnud käskijaid ega käsutäitjaid, kellelgi ei olnud selget pilti üldisest olukorrast. Otsustati kaht arsti Narva rindele saata arstiabi organiseerimiseks. Rindele need aga ei jõudnud, kuna rinnet kui seesugust ei olnud olemas. Meie kaitsevägi ja selle tervishoid ei olnud organiseeritud. Mis oli loodud Eesti rahvusvägede korraldamisel 1917. a. hävitas halastamatu okupatsioonivõim.

Puudus tehniline varustus, arstimisvahendid ja köitmismaterjal, puudusid haiglad ja haiglate varustus, puudus oli ka sanitaarpersonalist.

Kuid siiski oli olemas varandus, mis pika peale kattis kõik puudused: nimelt kindel tahtmine ning oskus organiseerida ja tahe saada organiseeritud. Leidus isikuid, kes asusid tööle täie energiaga, kasutades omi suuri teadumusi ja head organiseerimisvõimet, kindlas usus paremasse tulevikku.

21. novembril 1918. a. loodi Kaitseväe Tervishoiuvalitsus, kes kiires korras pidi korraldama lahingusse tõttava kaitseväe varustamist sanitaarpersonaliga ja arstimisvahendeiga, mis aga peaaegu puudusid.

Olgu siin näiteks, kuidas tollaegne X-polgu arst, kellel olid varustuseks ainult mõned köitmed ja jood, tuli paluma kaitseväe tervishoiuvalitsuse ülemalt sanitaarvarustust. Valitsuse ülem dr. Ostrov, andes oma lausahtlist, mis nähtavasti keskapteegi lao aset ajutiselt täitis, ühe „Record“ süstla, tähendades: „See on viimane, muud anda ei ole mul, hoidke seda kui silmatera.“

Arutihti tuli valitsuse ülemal manitseda arste hoidma kokku neidki väheseid tagavarasid, mis kuskiltki saadi.

Nii loeme käsukirjast 27. XII 18: „Igast väeosast ja asurusest tulevad minu poole niisugused nõudmised, kui oleks minul endised Veneriigi ladud lõpmata rohtude ja muude materjaliga käepärast; nõutakse rohtusid, mis sugugi mitte hädasti tarvis pole; ei taheta mitte oludega arvestada, sidumise materjali on haavatutega võrreldes kahe-kolmekordselt rohkem äratarvitatud. Pean enda kohuseks kõikide tähelepanekut selle peale juhtida, et meie tagavarad väga väiksed on ja, et nendega peab kokkuhoidlikult ümberkäima; täiendada on raske, sagedasti võimatu, seda pidagu igauks meeles.“

Veel halvem oli lugu haiglaiga. Sagedasti oli ravimisasutise vormeerijal reaalse varustusena ainult — asutise avamise käsk ja tema määramise eeskiri. Kõik muu tuli korjata ja kerjata, rekvireerida või härdasti paluda. Kuid juba lühikese aja jooksul oli valmis primitiivselt varustatud haigla ja oli võimalus pakkuda ulualust ja ravimist haavatuile ja haigeile.

Seesuguseis oludes loodi ühisel jõul, kindlal tahtmisel, väsimata tööl ja kaugete, merede- ja okeanitaguste heade, ohvrimeelsete kaasinimeste toetusel, kõige tarvilisemaga varustatud Eesti kaitseväge tervishoiuline aparaat ja asutised, mis seisid oma ülesande kõrgusel ja mille töötagajärjed ei olnud halvad, nii kui loota võis, mida tõendab muuseas asjaolu, et sõjas haigustunuist on surnud 3,1 protsenti, seega seisis suremus meil samal astmel kui sakslastel ilmasõjas.

Vabadussõjast osavõtnud sanitaarpersonali intensiivset tegevust ja töö tagajärgi selgitavad järgmised andmed:

Vabadussõjas oli haavatuid	10 105
Langenuid ja kohal surnuid	1 677
Haavadesse surnuid	358
Langenute ja haavatute vahekord	1 : 6
Haigeid	44 593
Haigussisse surnuid	1 388
Üldine surnute % ravimisasutisis	3,1

Vabadussõjast on osavõtnud:

Arste	208
Asearste	42
Rohuteadlasi	60
Halastajaõdesid	323
Velskereid	669

Lahinguis on langenud: arste 3, velskereid 5, sanitaare 13. Kokku 21 ehk 2,18% üldisest väeosade sanitaarpersonali keskmisest koostisest.

Lahinguis haavata saanud on: arste — 1, velskereid — 12 ja sanitaare — 49.

Rahvuse järele on vabadussõjast osavõtnud arstest:

eestlasi	116	ehk	55,77%
sakslasi	53	„	25,48%
venelasi	18	„	8,65%
juute	17	„	8,17%
teisi	4	„	1,93%

Kokku 208 arsti — 100%

Vabadussõjas tuli meil võitlust pidada „infitseeritud vaenlasega“, kellelt taudid ka meile üle tulid.

1. detsembrist 1919 kuni 1. aprillini 1920. a. oli tähnilisesse tüüfusesse haigustunud 1848 kaitsevaelast, neist surid 196 ehk 10,6% haigustunuist; taastuvasse tüüfusesse (*recurrens*) haigustusid selle aja jooksul 2180, neist surid 150 ehk 6,9%.

Eesti kaitseväge arste haigustus tähendatud aja jooksul 15, neist surid 8 ehk 53% haigustunuist.

Vabadussõjas on langenud ja surnud oma ametikohuste täitmisel järgmised ametivennad:

Dr. Reinik — vangi langenud ja maha lastud enamlaste poolt Rakveres.

Dr. Beck — võitluses saadud haavadesse surnud.

Asearst Ennok — granaadiga haavamise tagajärjel surnud.

Dr. Laipmann — tähnilisse tüüfusse surnud.

Dr. Treumann — ” ” ”

Dr. Kordes — ” ” ”

Dr. Leihberg — ” ” ”

Dr. Hansen — ” ” ”

Asearst Kasper — ” ” ”

Asearst Anna Ainson — ” ” ”

Eesti Vabariigi rajamisest on kõik rahvakihid nii ehk teisiti osa võtnud. 3450 rahvapoega on oma elu kodumaa heaks ohverdanud.

Ka Eesti arstid ja sanitaarpersonal on Riigi loomisest täies ulatuses osa võtnud, sellele ülesandele kõiki oma töö- ja tahtejõudu annetades.

AUTORIST

Martin Volmer Jervan (1891–1942) lõpetas Tartu Ülikooli arstiteaduskonna 1914. aasta ja kohe sai temast sõjaväearst Vene armees samal aastal puhkenud I maailmasõjas. Tol ajal nõutud arsti riigieksamid sai ta sooritada alles 1916. aastal Peterburis. Jervan teenis arstina Daugavpilsis rindl ning Kroonlinnas, kodumaale naasis ta 1917. aastal.

Novembris 1918 alanud Eesti Vabadussõjast võttis ta osa 1. jalaväepolgu vanemarstina, hiljem 1. diviisi arstina Narvas. Seal korraldas ta kogu linna ähvardanud tähnilise tüüfuse puhangu likvideerimist. Jervan haigestus ka ise.

Vabadussõja lõppedes 1920. aasta veebruaris määrati Jervan tööle Eesti Sõjavägede Tervishoiu Peavalitsusse, mille ülem oli ta aastatel 1935–1940. Aastal 1937 anti talle meditsiinikindralmajori auaste. Aastatel 1920–1940 oli ta sanitaartenistuse lektor Eesti Kõrgemas Sõjakoolis. Ta pidas sõjameditsiinist loenguid ka arstiüliõpilastele.

Kui Eesti 1940. aastal okupeeriti, moodustati Eesti armee baasil Nõukogude armee 22. territoriaal-laskurkorpus ja Jervan määrati selle sanitaartenistuse ülemaks. Tema edaspidine saatus oli traagiline, nagu suurel osal Eesti armee ohvitseridest – 1940. aasta märtsis ta arreteeriti, saadeti Venemaale ja hukati 1942. aastal Tšeljabinski vangilaagris.

Martin Volmer Jervan oli Vabadusristi 1. liigi 2. järgu ja mitmete teiste Eesti Vabariigi teenetemärkide kavaler.

Väino Sinisalu – Eesti Arst